

Store Maglebys skoler

I Store Magleby Kirkebog, der er ført paa det hollandske Sprog, omtales 1652 *Heinrich Scholemeister* i Hollænderbyen, og 1685 nævnes *Holger Handberg* som Scholemeister up Dracher.

Paa den Tid var Skoler paa Landet endnu ikke almindelige. Først efter 1700 besluttede Regeringen, at der skulde indrettes Skoler overalt, hvor der hidtil ikke fandtes saadanne, i hvilken Hensigt man gennem Bisper og Præster indhentede Oplysninger om, hvad der i hvert enkelt Sogn Landet over fandtes af Skoler for derved at danne sig et Skøn over, hvad der behøvedes af nye.

Den Skrivelse, som i denne Anledning indsendtes af den tyske Præst i Store Magleby, *Mathias Hviid*, senere ved Holmens Kirke, fremgaar om Skolernes Beskaffenhed her i Sognet i Aaret 1735 følgende:

"Der var tvende Skoler, én i Hollænderbyen og én i Dragør. Men paa Dragør behøves tvende Skoler til den utallige Mængde Børn, der findes, saa Børnene faar Anledning til Kundskab, saasom Skolemesteren er en Laicus (Lægmand), en af Dragørs egne Indbyggere, og desforuden selv har liden Kundskab.

I Hollænderbyen underholder Byen selv sin Skole, lønner Degnen og en aparte Skoleholder, som hjælper ham. Vi ser, at Skoleholderens Løn var 50 Sletdaler om Aaret. Sognedegn var paa den Tid „den i Live gudfrygtige, hæderlige og vellærde Povl Friis, velmeriterede Sognedegn for Store Magleby paa Amager". Han var født 1677 og døde 1759, "blev den 13. August ved en anselig Sørge-Commitat ledsaget til sit Hvilested i Store Magleby Kirke".

I Anledning af hans Begravelse var følgende Gravskrift fremsendt "af den, som ærede den Dødes Støv" (B. L.):

*Saa vis som Døden er udi dens visse Komme,
Saa uvis er vor Tid, naar den skal være omme,
Vort Liv, vort usle Liv, blir ved sin Fødsel fød
Til den uvisse Tid, dog til den visse Død.
Vi ser, det visne Ax sig selv til Jorden neyer
Og venter Leen, som det visne Straa afmeyer,
Det staar krumbøyet til den Jord, det voxte af,
Som daglig minder os at tænke paa vor Grav.
Saa gaar det og med os, vi staae os ey saa længe,
At Aften jo engang os byder gaa tilsenge,
Vort Livets Timeglas er af vor Livets Gud
Saa fuldt ey maalt, det løber engang ud.*

Det var ogsaa under denne Sognedegn, den danske Skole i Hollænderbyen blev oprettet ifølge kongeligt Brev af 18. November 1735.

I dette Brev siges der, at der straks skal gøres Anstalt til, at Menigheden tillige faar en dansk Skole, hvor Ungdommen fra Store Magleby og Dragør kan undervises, dog skal Almuen alletider nyde de samme

Friheder og Privilegier som hidtil.

Skolen og Skolemesteren var iøvrigt underlagt Gejstlighedens Tilsyn og Autoritet. Der foreligger fra Frederik den 4's Tid en Instruktion om, hvorledes Præsten angaaende de i hans Sogn oprettede Skoler sig skal raade og forholde. Brevet lyder saaledes:

1. Skal Præsten foreslaa en Person til Skolemester, der kan oplære Ungdommen i Dr. Luthers Catechismus, samt Regning og Skrivning, hvilken Person udi Amtmandens Overværelse skal examineres, og naar han er dygtig befunden, antages han af Amtmanden og Provsten uden Bestalling, men forsynes med den Instruktion, som er for Skolemesteren forfattet.

2. Skulde slig en Person ej leve skikkelig eller oplære Ungdommen flittig, da skal Præsten sligt for Amtmanden og Provsten andrage, som sig derom erkyndiger, og disse befinder Skolemesteren ej sin Instruktion at have efterlevet og da at have sit Embede forbrudt, afsætter de ham uden videre Proces, og kan da en anden bekvemmere i hans Sted antages.

3. Præsten skal have flittig Indseende med Skolemesteren og foruden den i Kirken holdende Catecisation engang hver Uge i Skolen overhøre Ungdommen samt erfare, hvorvidt den forfremmes. Finder han Forældre modvilligen at holde deres Børn fra Skolen, kalder han dem til sig og foreholder dem deres Forseelse med alvorlig Formaning at ændre den. Vil sligt ikke hjælpe, giver han det Amtmanden tilkende. som derpaa raader Bod og straffer Vedkommende med Penge eller Fængsel paa Vand og Brød eller med at staa aaben Skrifte den tredie første Søndag.

Ungdommen her lærte i Almindelighed godt, hvilket ses af forskellige Visitatser. Saaledes har Biskop Balles Protokol fra 1799 følgende Bemærkning: I Magleby tyske Skole er Børnene vel underviste, svare fermt, deres Svar var ej dunkelt. men klart, de forstod, hvad de havde lært, baade Regning og Skrivning og hollandske Salmer.

Degnen *Lorentzen*, som var hollandsk Skoleholder, modtog en Bog af Biskoppen som en Belønning, der kun uddeltes til flittige Lærere.

Ved Visitatsen i April 1805 hedder det:

"De hollandske Børn svarede saavel efter Pastor *Schmittos* „Ordnung des Heils" som Catechismus og læste godt i Bog, skrev og regnede saaledes. at jeg med Fornøjelse kunde udmærke 26 Børn ved at forære dem hver en Bog."

Og endvidere efter Visitatsen 1812 er anført for Store Magleby Skole "Dersom Examenskaraktererne har virkelig svaret til Børnenes Kundskaber, saa er denne Skole, siden jeg i Aaret 1810 visiterede der, sprunget frem fra en af Amtets gode Skoler til en af Amtets fortrinligste."

Ejler Hammond,
Amtsprovst

Følgende Optegnelser. som sikkert kan suppleres med andre for at gøre det mere fuldkomment, er, efter bedste Evne, samlede og erindret fra Skoletiden:

Den gamle Skolebygning laa, som nu, paa Gadens søndre Side ud for Kirkens østre Gavl, skraas herfor paa Gadens nordre Side laa det saakaldte Rustholderhus, her boede den Mand, som bl. a. holdt de gamle Strandspyd fri for Rust og tillige aabnede Kirkegangsledet for Køretøjer, de gamle firestoledede Vogne fra Dragør i Lodseriets gyldne Tid.

I dette Hus var en Skolekone, som lærte de smaa Børn de første „Plovstaver“, som en Dreng sagde. Da Konen under den store Ildebrand 1809 saa Flammerne og den vældige Røg, samlede hun Børnene om sig, og af Skræk og Angst for, at Børnene skulde komme paa Gaden i det forfærdelige Virvar, der opstod, tog hun dem ind i Køkkenet med den aabne Skorsten og troede sig her vel forvaret.

Men kort efter havde Ilden antændt det gamle Straatag, var alt kun Ild og Røg, hvoraf Følgen blev, at saavel Konen som Børnene fandtes kvalte i en Dynge af forkullede Rester.

Store Magleby Skole var Arnestedet for den store Ildebrand. som lagde Halvdelen af Byen i Aske og krævede en Del Børn og en Skolekone (11 i Tallet) som Ofre.

Overalt paa Amager var der Indkvartering grundet paa de usikre Forhold med England.

Ved en for stærk Ophedning af Kakkellovnen i Skolebygningen antændtes Panel og Loft, hvorover var fyldt af Hø, som hurtig var et Flammehav, der bredte sig i rivende Fart og blev en Naturkatastrofe for Befolkningen. hvoraf en Del var fraværende, det var nemlig Torvedag om Formiddagen den 25. Marts 1809.

Der blev hurtig foretaget Oprydning og paabegyndt Opførelse af en ny Skole, saaledes at Skolekommissionen var samlet Søndagen den 29. Oktober 1809 i Store Magleby Præstegaard, og der blev forhandlet følgende Skolen betræffende:

"1. At en Inventar-Protokol blev anskaffet, hvori Læreren havde at indføre. hvad der blev anskaffet til Skolen af Borde, Bænke, Tavler, Bøger og Landkort.

2. At „Geografien“ for Almue- og Borgerskole blev indført i Skolen, fordi Kommissionen ansaa og fandt, at Landkort var nødvendig, paa det Børnene desto bedre kunde fatte og vedligeholde i deres Erindring, hvad de havde læst i Geografien.

Man bestemte derfor straks at købe Globusen. Europas-kort og Danmarkskort var af en ubenævnt skænket til Skolen.

3. At en sort Tavle blev anskaffet. hvorpaa Børnenes Karakter fra sidste Eksamen blev opslaaet.

4. At Kommissionen vilde paase, at den hver Maaned kunde samles for ifølge den af Skolelærer Lorentzen tilstillede Abseil-Liste at bestemme, hvilke Forældre eller Husbønder, som ifølge Reglementet skulde mulkteres.

5. At enhver Husbond var pligtig at tilmelde Præsten ethvert skolepligtigt Barns Ankomst i sin Tjeneste og for Forsømmelse heraf være pligtig at betale 1 fenning i Mulkt.

Saaledes passeret til ovennævnte Tid og Sted."

S. Hoff. D. Corneliusen. G. C. Bacher

Aar 1811, den 3. Juni: Pastor Schmitto gjorde Skoleforstanderen opmærksom paa følgende:

"Der er ved Foraarets Plovtidsbegyndelse adskillige Disciple fra Dragør Skoler, som kommer herop til Byen for køre Plov, men da nu Plovtiden er endt, og disse forbenævnte Drengene endnu ikke er kommen tilbage igen enhver til sin Skole og ej heller af deres Husbønder er bleven sendt herhen i Store Magleby Skole, og Præsten har allerede den 6. Søndag efter Paaske, den 26. Maj, tillyst fra Prædikestolen i Kirken, at Forældrene nu efter endt Plovtid maatte sende deres Børn og Husbønderne deres skolepligtige Tjenere igen i Skole, saa maa Skoleforstanderen bære Omsorg for, at disse Børn blev hjemsendt igen eller ogsaa blev sendt her i Skole og i det manglende Tilfælde at opgive saadanne genstridige Husbønder, paa det de kan blive behørig mulkerede. da der endog blandt disse skal være nogle der hele den forrige Vinter, der har forholdt deres skolepligtige Tjenere fra Skolegang, hvilket Præsten har bragt hændelsesvis i Erfaring i disse Dage.

Schmitto. P. G. Bacher. T. Bacher

Den 20. November 1813 skrev Lærer *Gottschalk* i Dragør til Københavns Amtsraads Skoledirektion en Klage over Lærer *Christoffersen* i Store Magleby, som efter Gudstjenesten i Kirken den 14. November s. A. havde voldsomt overfaldet og med mange Næveslag i Hovedet mishandlet ham.

Skoledirektionen skriver saa til Store Magleby Skolekommission med mange Bemærkninger om denne Sag, blandt andet at begge Lærere bliver tilsagte til at møde for Skolekommissionen og tilkendegive dem, at Vi med særdeles Mishag har erfaret, at disse to Mænd, hvis hellige Kald det er ved Fordragelighed, Sindighed og Sædelighed at være et Mønster for andre, har i den Grad vanæret sig selv, at de endog har vanhelliget Kirken ved deres lidenskabelige Klammeri og uværdige Slagsmaal.

Ved samme Lejlighed vilde den respektive Kommission tilkendegive Lærer *Christoffersen*. at vi med særdeles Mishag har under denne Sag læst:

1. - hans Skrivelse til den brave Skoleforstander Leth, ubeskedne og fornærmelige Ytringer om hans Modbydelighed for at staa som Skolelærer under lavtstaaende Præster og Skoleforstandere.
- 2.- hans pøbelagtige og væmmelige Udskrift paa Brevet til *Gottschalk*.
- 3 - hans latterlige Forfængelighed, skriftlig at opfordre Præsten (hans Foresatte) en ham som Skolelærer aldeles ikke tilkommende Titel af Hr.
- 4 - hans usle Hovmod i at holde sig for god til personlig i Kirken efter Pligt at underrette Præsten om, naar Tid er, at gaa paa Prædikestolen o. s. v., hvilket alt er saa aldeles stridende mod den Tænkemaade og det Forhold, der bør udmærke en retskaffen og agtværdig Skolelærer.

Københavns Amts Skoledirektion. d. 14. Januar 1814.

Eiler Hammond

Foruden den maadelige Karakteristik af Christoffersen kan ogsaa anføres hans Hensynsløshed overfor Skolebørnene; det hørte til Dagens Orden med „at sidde efter“, enten det var berettiget eller ej, saaledes var det gaaet ud over 4 Smaapiger, for disse drejede han Døren i Laas, gik ud til en Udflyttergaard for at faa et Slag Kort, og her sad han, til Mørket faldt paa.

Børnene blev nu urolige og vilde aabne et Vindue for at slippe ud; det blev iagttaget af Madam Christoffersen, som lukkede Døren op og befriede Børnene fra Fangenskabet, som hun var uvidende om.

Efter denne kom en Lærer *Hendriksen*, som var afholdt af Forældre og Børn for hans venlige og stilfærdige Omgang i sin Skolegerning, som naar han var i Visit i Hjemmene.

Denne Lærer blev afløst af Lærer *Skov*, ogsaa han var afholdt af Beboerne, han besad en stor Styrke, men ligesaa stor Venlighed i sin Skole.

Det kan bemærkes, at engang han var i Besøg, det var mod Aftenstund, Manden i Hjemmet vilde til at lukke sine Skodder, tog nu fat i den indvendig hængende Tovende, men da han var plaget med Gigt, tilbød Skov sin Hjælp med disse Ord: lad mig komme til Chrilles. saa skal du se, hvordan man skal.

Skov tog nu et kraftig Tag i Tovet, som ved dette Ryk gik i Stykker med det Resultat, at Skolelæreren faldt baglænds gennem Sovekammerdøren og ind i Dagligstuen, hvor han lidt flov udbrød: det var ikke et Eksempel til Efterligning.

Herefter blev Lærer *Meilgaard* kaldet og havde en lang Skolegerning, at se tilbage paa. idet han tog sin Afsked den 1. Januar 1875. Meilgaard var den sidste Enelærer i Store Magleby Skole.

Efter Datiden havde skolen en anseelig stor Skolestue, som laa med Gavlen mod Syd op imod den gamle Kirkelade. Mod Nord var Beboelse med Gavlen mod Nord ud til Gaden, som Grænse mod Vest Kirkegaardens østre Side.

Inventaret i Skolestuen bestod af 2 Rækker Borde. Paa Rækken til venstre ud mod Gaarden sad Drengene og paa højre Række ud mod Kirkegården sad Pigerne, i Reglen 4 paa hver Bænk og til Tider 5 paa enkelte Bænke, naar det kneb med Pladsen.

Imellem Bordrækkerne var en bred Gang, som til Tider blev benyttet af Lærerens Pige, naar der skulde hentes noget op fra Kælderen, hvortil der var Nedgang i det ene Hjørne af Skolestuen gennem en forsvarlig Lem.

Paa den ene Væg midt for Gangen hang den store sorte Tavle, her blev af Læreren skrevet Bogstaver og Tal og smaa Regneopgaver, og naar Spørgsmaalet om, hvad det og det betød, kunde det ofte lyde i Kor, som det var en Melodi, naar der kom Svar.

I anden Klasse eller „de store“ blev der uddelt Forskrifter paa en Strimmel Papir baade til Skrivning og Regning af Reguladetri, som fortsattes med blandede Opgaver. Forskrifter kunde anbringes i en Fordybning i en Bordliste.

Indenfor Døren til venstre var anbragt nogle Hjørnehylde, hvor Drengene og Pigerne lagde Kasketter og Tørklæder Hulter til Bulter.

Endvidere var det et stort Skab, hvor Tavler og Skolens Bøger blev opbevaret.

Det gæveste Inventar var dog Katederet, hvorfra Læreren havde god Oversigt over Børnene.

Der var Hverdags-Undervisning i begge Klasser, baade de som rummede de store og de smaa.

De store mødte Kl. 8 til 11, de smaa kom ind efter et lille Pusterum for Læreren og fortsatte saa til Kl. 2. Legepladsen, den saakaldte „Fold“, laa paa Kirkegangens (Gadens) nordre Side, den blev tilkøbt til Skolen fra Mtr. Nr. 16 (16c) i Aaret 1862.

Beliggenheden var uheldig efter den store tiltagende Trafik og hele Udviklingen, hvor det ofte for Forbigaaende var en Nydelse at være nysgerrig ved Gymnastikopvisning, naturligvis til Ærgrelse for Læreren.

Til Brug ved Gymnastikken i Folden fandtes en Entremaskine med Skraastang, to glatte, runde Stænger, et glat Tov, et Knudetov, en Rebstige, Støtter til Højdespring, Balancebrædt og Trægeværer med en lille Alarmplade paa Skæftet.

Skolegerningen begyndte altid med Morgensang, f. Eks. „I Østen stiger Solen op“, dette erindres fra Lærer Meilgaards Tid, og Timerne sluttede med „Klokken slaar“.

Han var som omtalt Enelærer, dog maatte de største af Eleverne hjælpe de mindre, de var Bihjælpere, men kun i den store Klasse. Nogle af Drengene havde Pligtarbejde, der maatte møde 3 hver Søndag i Kirken for at bære Tavlerne om i Kirken, for dette blev de betalt med 4 Skilling hver.

Beløbet, som kom i den ene Tavle, tilfaldt Apparatkassen og blev anvendt til Skolerekvisitter til ubemidlede Børn.

Drengene fra de 2 første Borde maatte møde ved Kirkeporten, naar der var Begravelse, for sammen med Læreren at synge Liget ind i Kirken.

4 og 4 af Pigerne i den store Klasse maatte hver Lørdag gøre Hovedrengøring., Gulvet blev skuret og skrubbet, Borde og Bænke afvasket.

Efter Meilgaards lange Skolegerning blev Embedet delt d. 1. Septbr. 1875, saaledes at Førstelærerembedets Reguleringssum blev 2475 Kr. 21 Øre, Andenlærerembedets 1067 Kr. 70 Øre.

A. Poulsen fik Førstelærerembedet og afløstes af O. Nøsted, som var Andenlærer fra 9. Decbr. 1881, og har nu søgt sin Afsked efter at være fyldt 70 Aar, og har i Store Magleby udført en Lærergerning i en Aarrække af 45 Aar; i samme Tidsrum har Nøsted været Kirkesanger i Store Magleby Kirke, en Stilling, som han tillige med sin Skolegerning ved enkelte Lejligheder har faaet Paaskønnelse for af Byens Beboere.

Efter Nøsteds Fratræden som Lærer, bliver den gamle Skole lukket for bestandig, idet der i Aaret 1926 bliver opført en ny Skole efter Nutidens store Fordringer, men ogsaa i Tillid til gode Forhaabninger for den Ungdom, som her skal dygtiggøres til at møde det ukendte i den skjulte Fremtid.

Det gamle Skolelokales fremtidige Brug er ukendt, men den gamle Lærerbolig er overladt Lærer Nøsted og Hustru som en Æresbolig, vel den bedste Tak en Embedsmand kan ønske sig, saa Haaret kan graanes i det Hjem, hvor der er levet og virket for Guds frygt og Fædrelandssind blandt smaa og store i 45 Aar.